

HALKEVLERİ DERGİLERİ

Halkevinin adı	Derginin adı	Kaç günde bir çıktığı
Adana	Görüşler	Aylık
Afyon	Paspınar	»
Antalya	Türk Akdeniz	İki aylık
Bafra	Altın Yaprak	Aylık
Balıkesir	Kaynak	»
Bursa	Uludağ	Üç ayda bir
Burdur	Ölker	Aylık
Denizli	İnanç	»
Elazığ	Altın	»
Eminönü	Yeni Türk	»
Eminönü	Halk bilgisi	»
Giresun	Haberleri	»
İsparta	Aksu	»
İzmir	Ön	»
Konya	Fikirler	15 günde bir
Manisa	Konya	Aylık
Merzifon	Gediz	»
Milas	Taşan	»
Muğla	Yeni Milâ	»
Niksar	Muğla	»
Trabzon	Ölker	»
Samsun	İnan	»
Sinop	19 Mayıs	»
	Duranaz	»

İYESİ
T. F. SILAY

Kaynak

Yayın Direktörü
ABDİ
Agabey Oğlu

Balıkesir Halkevi Aylık Dergisi

SAYI: 63

19 . 4 . 1938

YIL: 5

Büyük Türk

Mimarî Sinan

9 Nisanda büyük Türk mimarî Sinan'ın 350 inci ölüm yılı ihtifalini yaptık. Sinan Ağırnas köyünde doğmuş, Kanunî Süleyman devrini lâyemut kılmış bir şahsiyettir. Hayatı zorlu savaşlar ve parlak zaferlerin heyecanı içinde geçmiş; Tebriz Kahire, Budin, Bağdat, Rodos gibi büyük hükûmet merkezlerini görüp oralar-daki nefis âbideleri incelemek imkânını bulmuştur.

Türklerin karşısında eğilen krallar, kraliçeler, prensesler; bütün ihtişamı ile önüne açılan saraylar, altın tahtlar, manevi kuvveti üzerinde derin tesirler yaratmıştır. Yüreğinde sönmez bir sanat aşkı, varlığında yüce bir istidat taşıyan Sinan, Osmanlı - Türk mimarisinde yeni bir devir açmıştır. Türkiyenin bir çok yerinde Sinanı ebedileştiren eserlere tesadüf ettikçe, dehası önünde büyük bir hayranlık duymamanın imkânı yoktur.

Sinanın yetiştiği devir, Ronesans devridir. Avrupada bu çağda yetişen sanat-kârlar, ya eserlerinin çokluğu veya nefaseti ile kıymet alırlardı. Sinan her iki suretlede yüksek başarılar gösterdiği için muasır Avrupa sanatkârlarının üstünde bir dehadır Türk ulusu, yurdunu şaheserlerle süsliyen ebedî sanatkârı ile ne kadar övünse yeridir.

Her şey gibi ölmezleri de ihmâl eden

Osmanlı imparatorluğu zamanında Sinanın adı anılmıyordu. Göklere boy veren narin minareleri, akli, hayali durduran bir mükemmeliyetle yaratılmış camileri, sarayları, sukemerleri, köprüleri, kısaca bütün eserleri sonsuz bir ihtişam içinde parlarken, o büyük eseri Süleymaniye camii'nin mütevazî bir köşesinde unutulmuş kalmıştı.

Halbuki kısa yılların her gününü ve her gecesini eşsiz bir yenilikle dolduran Türkiye Cumhuriyeti yurt işlerinde ne kadar becerikli ve enerjikse, yurda yararlı olan çocuklarını anmakta da o kadar hislidir.

Dört asırda yapılamıyacak kadar çok ve muhteşem eserleri dört padişah devrinde yaratan Sinan sanat tarihimize lâ-yık olduğu yeri ancak bu çağda almış, unutulmaktan kurtulmuştur. Onu anmak, onu Türk çocuğuna örnek olarak göstermek, eserlerinin incelenmesine önayak olmak hepimiz için bir borçtur.

Türk çocuğu, atalarının başarılarını öğrendikçe, anıldıklarını gördükçe, unutulmamak saadetinin sihrine vardıkça daha bütün bir gönül ve daha tam bir inanla ülküsüne sarılacaktır. Bu da bizim için kutsal bir dilek ve en sonsuz bir zevktir.

MÜKERREM KÂMİL SU

Mükerrem Su

Belikesir Halkevine Hâmit gecesi için bende davetliler arasında bulunuyordum. Mükerrem su konuşacakmış, Mükerrem su bu öğretmenin bir törende açık bir meydana hitabesini dinlemiştim. Eğer açık alandaki hitabesinde sesin tonunda benim ahenk terazime göre uygun olsaydı onu kürsüden inmeden tebrik edebilmek için heyecanımı dizginlemenin yolunu bulmazdım. Görüşüklerimden işittiklerim, Mükerrem Sunun konferanslarda sıkmadan sıkılmadan konuşması bazı güçlükleri bir dantele söker gibi ifadelendirmesinin hayranlıklarıdır. Hâmit gecesi halkevi salonunda gök ve ufukların görünmediği yerde bende Mükerrem suyu sahnede hitabet masasının önünde bütün hututunu sezebilmek suretile dinlemek fırsatını pek yakından bulabilmiştim. Bu gece bir tek sandalyanın boş kalmadığı halkevinin elverişli salonunun sahnesinde Mükerrem su konuşmadığı halde masanın önünde manalı bir aheng ve ifade halinde idi. Soy adı gibi akacak lisanını yüzlerce sabırsız ve meraklı göz ışıklarının içinde sebillleştiriyordu hatta daha konuşmamıştı bir kısmımız bu sebillin karşısında candan bir tas haline

gelmiş gibi idik. Artık şimdi dinliyoruz. Okadar dikkatle dinliyoruz ki Halkevini sara bu sesde şimdi ne güzel ahenkler var yerinde mütalaalarla uygun teşbihlerle ve yeni buluşlarla bu ses okadar ahenkleşiyor ve su gibi akıyorki takdir itaatımızı secdeleyen alınlarımız masanın önünde daima harekettedir ve karşımızda asılı duran Hamidin resmide canlanmışdır güya bütün eserlerini ellerine almış bize hitap ediyor kendini ve eserlerini bize negüzel gösteriyor biz ne kolay anlıyoruz adeta kalkup ellerine sarılacağız...

Nasıl ki makber bir tarafta Fatmanın taze mezarının kara toprak yığınlarıyla Hamidin beyaz tomar halindeki yazı kâadları arasında meydana gelmişse Mükerrem sunun konferansı dinleyenlerle dinleten arasındaki Radyo aktilitenin yarattığı bağlılıklardan meydana gelmiş gibi oluyordu bilhassa konferanslarında Mükerrem suyu dinlemek fırsatını bulamayanlar hayatta kaçırdıkları fırsatların birini daha belki bilmeyerek kaybettiklerine inansınlar Mükerrem su mütalaalarında su gibi akıyor ve altın sayar gibi konuşuyor ne mutlu ona.

HAMDİ ARABACIOĞLU

Uygurlar Ve Uygur Medeniyeti

KÂMİL SU

Halkevinde verilen
konfranslardan

Uygurlar bidayette Şoman idiler. Böğü hakan (762) tarihinde Loyang şehrini zabtettiği sırada, tanıştığı Mani dinine mensup dört rahibi Karabalgasona getirdi. Bunların telkini ile Mani dinini kabul etti.

Uygurluların Mani dinini kabul etmelerine ait kendilerinden menkul rivayetleri cüveyniden naklen profesör Mehmet Fuat Köprülü Türk edebiyatı tarihi altı eserinde kaydetmiştir. Keza Uygurların bu dini kabul etmelerine ait meseleleri meşhur âlim Markuvart tetkik etmiştir. Bogü hakanın Menihaizmi kabulüne dair Uygurların bizzat ellerile yazdıkları bir rivayetide 1912 de profesör Bank ve Bayan Fongaben Turfan metinleri arasında neşretmişlerdir. Bu metinlerde bilhassa bu dinin kabul edilışinde büyük merasim yapıldığından bahsedilmektedir. Hakan şehrin dışında bulunan sarayından geliyor. Giceləyin ellerinde meşalelerle on binlerce halk, başında altın taci ile mutantan bir alay ortasında şehre giren hülümdarı istikbal ediyorlar. Hükümdarda bu münasebetle halka bir nutuk irad ediyor.

Uygurların Mani mezhebini kabul etmelerini Bartolt ehemmiyetli bir hadise olarak telakki etmektedir. Çünkü Türkler Şamanlıktan gayri bir dine ilk defa olarak geçiyorlardı Şamanlık ile yeni din arasında tezatların mevcut oluşu kabulündeki ehemmiyeti daha ziyade arttırır. «Şamanların itikadınca adam öldürmek insana kıyamette faidebahş olduğu halde mani mezhebinde yalnız adam öldürmek değil hayvan eti yemek bile haram olmuştur».

Arap seyyahı Temimibni Bahril mutavvii manihazmin daha Muyunçur zama-

nında halk arasında yayılmış olduğunu rivayet etmektedir. Buhale göre mani dini Muyunçur zamanında halk arasında yayılmıştır. Fakat Aristokratlar henüz şamandırlar. Böğü hakan zamanında ise aristokratlar tarafından kabul edilmiş, hükümetin resmî dini olmuştur.

Uygurlar Tiyan Şan dağlarının doğu tarafına göç ettikten sonra daha ziyade Budizm in tesiri altında kalmışlardır. 981 tarihinde burayı ziyaret etmiş olan Çin seyyahı Van yandj, nin Uygur paytatında elli Budist mabedine mukabil bir tane Mani mabedi gördüğünü yazması bunu ispatı kâfi bir kayıttır. Sarı Uygurlar arasında Malof tarafından bulunan Altun yaruk atlı budist eseri Budizmin geniş mikyasda intişarını isbat eder. Altun yoruk Beşbalık ta bir Türk tarafından Türkçeye çevrilmiş ve uygur harflerile yazılmıştır.

Uygur rahiplerine Bakşi derlerdi. Bu kelime Kırgızlarda en eski Türk sairlerine verilen isimdir. Bilâhara Moğullarda kâtip manasına da kullanılmıştır. Ustat Köprülü edebiyat tarihinde « Sıhırbazlık, rakasslık, musikışınashık, hekimlik şajrlık gibi bir çok evsafı kendilerinde cemedan bu adamların halk üzerinde büyük ehemmiyetleri „ olduğundan bahseder. Budist rahipleri kızıl elbise giyerlerdi. Bu gün Moğolistan da Buda rahiplerine Tüyün tesmiye olunmaktadır.

Uygurların millîğ hisleri diniğ hislerinden yüksek idi. Cengiz (Çingiz) seferlerinde beraber gelen Daos mezhebi rahibi « Çan - Çun » ı Budist olan Uygurların istikbali bu iddianın ispatı yolunda ileri

sürülebilecek en kuvvetli bir delildir. Uygurlar arasında Buda, Mani, Hristiyan ve İslâm dinlerinin aynı zamanda yaşamış olduğu da ikinci kuvvetli bir misaldir. Uygur şehirlerinde bir Buda mabedinin yanında aynı zamanda Mani, İslâm ve Hristiyan mabetleri bulunuyordu. Uygurlar arasında hristiyanlık yedinci asırdan itibaren kıymet kazanmağa başlamıştır.

Uygur yazısı Soğutlardan Türklerle geçmiş ve ilim alemince « Uygur yazısı » adile anılmıştır. Dokuzuncu asırdan itibaren Türkler tarafından kullanılmaya başlanılan bu yazı, Uygur Türklerinin milli yazısı olmuş ve hatta islâmiyeti kabulden sonra bile bu yazıyı lisanını ifadeye Orhun yazısından daha bırakmamışlardır. Yazısındaki kolaylık - Türk az kabiliyetli olduğu halde-taammüm etmesindeki sebeplerden birini teşkil eder. Uygurlar bu alfabeyi Mogullaradakahul ettirdiler. Cengizin garp fütühatında bu yazı garba geldi. Bir az sonrada Moğulardan Mançulara geçtiği görülüyor. Bu suretle ta Japan denizinden İrana kadar olan geniş sahada yayılmış oluyor.

On dört harften mürekkep olan bu alfabe İslâmiyetin kabulünden sonra Türkler arasında uzun müddet ehemmiyetini muhafaza etmiştir. Orta Asyada İslâm dininin kuvvetle müessir olduğu mıntikalarda bile devam kabiliyetini göstermiştir.

Uygur yazısı Soğutcadan gelmiştir. Bunda katıyen şüphe olmadığını profösör Bartolt on üçüncü asır müslüman müelliflerinden Fahrettin Mabarekşahi istişhat ederek iddia etmektedir. Bartolt bu yazının Türkler arasında terakki değil tedenî hatvesi olduğunu söyler. Bu iddiayı ya parken istinat ettiği delil şudur: «Çünkü Uygur yazısının Türk lisanı seslerini ifade kabiliyeti Orhun yazısının ki kadar değildir.»

Uygur yazısı bilâhara islâmiyetin kuvvetli tesjri altında mevkiini arap yazısına terk etmiştir.

Uygurlularda fikir hayatı da yüksekti. Milâdî altıncı asırda Uygurlar memleketine gelmiş olan Çin ülemasından Liya - u - si ve diğer bazı Çin seyyahları Uygur hükümdarlarının sarayında müverrihler şairler olduğunu büyüklerin çocuklarını mekteplerde okutduklarını, bu çocukların şiir inşat edecek kadar kudret kazandıklarını, bu memlekette umumî kütüphanelere tesadüf edildiğini kaydederler.

Şarkı Türk elinde yapılan hafriyatta Uygur lisan ve edebiyatına ait bir çok eserler meydana çıkmıştır. «Henüz pek az kısmı tetkik edilebilen bu eserler gayet itina ile ve muhtelif renkte mürekkeplerle yazılmış sahife kenarlarına kitabeler çizilmiş, sahife başlarına tezyinat ve minyatürler tersim olunmuştur. Bu kitaplar kağıt veya ince deri üzerine yazılmıştır.»

Uygurlara ait bulunan eserlerin çoğu dini eserlerdir. Bunların ekseriyeti Budizme aittir. Uygurlara ait tercüme eserlerine de rastlıyoruz. Bunlar başka dillerde yazılmış kitapları kendi dillerine çevirmişlerdir. Hint destanı Mahapharata dan yapılmış tercemeler bir misal olarak gösterilebilir.

Uygurlular başka memleketler hakkında mütecessis davranmışlar, onlar hakkında malumat almak istemişlerdir. Uygur hükümdarlarından birinin civar memleketlere, malumat almak için gönderdiği memurlar seyahat mntakaları hakkında Türkçe bir seyahatname yazmışlardır. Bu seyahatnamenin gerçi aslına malik değilsek de Tibet lisanında tercemesi meydana çıkmıştır. Tuen - huavg mağarasında keşfedilen hütüphanede uygurca kitaplar basmak için kullanılan müteharrik tahta harler bulunduğundan Çinlilerde olduğu gibi uygurlularda da matmacılık sanatının

malûm olduğu anlaşılmıştır. Şunuda ilâve edelimki uygur Türklerince matbaa malûm olduğu sırada, beş asır sonra ancak bu mazhariyete malik olacak olan Avrupalılar arasında henüz koyu bir cihalet hüküm sürüyordu.

Şarkı Tiyan - Şan uygurlarının merkezi olan Kara hoço harabeleri ilk defa miralay Kâzlof tarafından keşfedilmiştir. Bilâhara burada Avrupalılar tarafından hafriyat yapılmış; buranın hakiki ve yüksek bir medeniyetin merkezi olduğu meydana çıkarılmıştır. Hafriyatta Kara hoço harabelerinde yirmi metro irtifanda muazzam surlar, bir çok eski binalar, ekserisi budizlere ve manihaistlere, bir kısmı da hristiyanlara ait mabetler gibi mimari eserler bulunduğu gibi, divar nakışlarında tezyinatta, minyatürcülükte ileri gitmiş olduklarını gösterecek eserler de rastlanmıştır. Bu meyanda hükümdar ve rahipleri gösteren muazzam divar resimleri Türkçe alfabe ile yazılmış bir çok yazma eserler, zarif ipekli kumaşlar, tahta oymalar, alçı tezyinatı, uygurların cidden yüksek olan medeniyet seviyelerini gösteren en canlı şahitlerdir. Bu eserlerden bazısı halen Avrupa müzelerinde bulunmaktadır.

Uygurlar sahasında hafriyat yapmış olan bir Alman alimi uygurların malik oldukları yüksek medeniyetlerini şöyle ifadelendirmektedir:

«Bu yağmursuz ve kumluk kıt'ada asırlarca örtülü kalmış olan muazzam binalar, heykeller, duvar resimleri, Canfes ve kâğıda tersim olunmuş tasvirler, kitaplar zengin bir edebiyat bakıyeleri, burada âli bir medeniyetin vücuduna katı şahitlerdir. Filhakika Kara hoço şehrinde muazzam ve hayret efza bir medeniyet vardır. İngiltere, Fransa ve Almanyada böyle şeyler yokken güzel ve büyük bir medeniyet sahibi olan cedlerle Türkler bihak.

kın iftihar edebilirler... Hurufatı güzel yazılışı mükemmel olan bu kitapların tahririnde türlü türlü renkler kullanılmıştır. Kitaplar - Kâğıt ve deriye yazılıdır. Deriler şimdi kullandığımız güderi eldivenler gibi ince ve nazıktır. Sahife kenarlarına kemâli itina ile kitâbeler çizilmiş, sahife başlarına tezyinat ve tesavir tersim olunmuştur. Bu kitaplardan o zaman Türklerde bedayî hissinin çok yüksek bir derecede olduğu anlaşıyor. Renkler daima ahenktar birimtizce kullanılmıştır. Bu kitaplarda hatta tenkit usulüde mevcuttur».

Uygurlar saray silsileyi meratibine riayet etmişlerdir, Müllerin neşrettiği saray silsilei meratibinde uygurlulara ait muhtelif mansıp isimleri gösterilmiştir.

881 de Kara hoço şehrini ziyaret etmiş olan Vanyandi aristokratların at et avamın koyun, ördek, kaz eti yediklerini kaydediyor.

Memlekette katıyyen fakir yoktu; çalışmak istidadını kaybedenler memleket hesabına beslenirlerdi. İhtiyarlar çok ihtiyar iken ölürlerdi. Genç iken ölenler nadirdi.

Hükümdar bir çok at sürüleri beslerdi. Bu sürüler doru, al, kır, yağız renklere göre guruplara ayrılırdı. Hunların askeri teşkilâtında ordunun renklere göre ayrılması esasının mevcudiyeti bu hususta şayanı dikkattir.

Uygurlularda han ve saray halkının elçi kabulünde hususiyetleri vardı. Ecnebi elçi, hükümdarının mektubunu vermek için saraya geldiği zaman han ve saray halkı yüzleri şarka çevrilmiş olduğu halde elçiye kabul ederlerdi. Elçiye ziyafet verilir ve ziyafet esnasında musiki çalınır, rakslar yapılırdı. Yukarıda ieminden bahs ettiğimiz Çin seyyahı Vanyandiye verilen ziyafet gecenin yarısına kadar devam etmişti. Hem seyyah ve hem de Çin tımparatorunu elçisi olan Vanyandi, seyyahatnamesinde kedisine ziyafetin bir

etrafında verildiğini ve ziyafet esnasında mütemadiyen musiki çolındığını kaydetmektedir.

Uygurlarda musikinin tekâmül ettiği söylenebilir. Çin seyyahlarından biri Turfan ayalisinin seyahata çıktıkları zaman musiki aletlerini yanlarında taş yacak kadar musikiye mübtelâ olduklarını söylediği gibi diğer Çin membalarıda Türklerin musiki ile alâkasından, gerek Tukyolulrda gerek uygurlarında askeri muzikanın mevcut olduğundan bahsederler.

Uygurlarda şehir hayatı da mükemmeldi. Vanyandının ifadesine göre büyük binalar, minareler ve gölgelik istirahat yerleri, bahçeler çok bulunuyordu.

Uygur memleketi ahalisi her şeyden haberdar, muamelesi doğru, saf gönüllü ahlâk itibarile sağlam idiler. Kap kaçak altın eşya, bakır ve demirden çanak çömlek ve zarflar yaparlardı.

Uygurlarda tıp ilminde inkişaf etmişti. Bunlar hastalıktan korunmak için aşılanırlardı. saraylarda tabipler bulunurdu. Hükümdarlar nereye giderlerse beraberlerinde tabip bulundurulardı.

Kıymetli Türk alimlerinden Reşit Rahmeti Uygurlardaki tıp ilmi ile meşgul olmuştur. Bu sahada bulduğu bir çok kıymetli vesikaları Purusya akademi mecmuasında nesretmiştir. Bu vesikalar bütün ilim alemine, Uygur Türklerinin tıp sahasında büyük bir inkişaf gösterdiğini anlatmıştır. Uygurlarda tıp ilminin inkişafı artık en iyi bilnen meselelerden olmuştur. Reşit Rahmetinin bu mesele etrafında nesretmiş olduğu 21 sayfeden ibaret küçük

risalede 29 türlü hastalıktan bahsedilir. İçinde ayrıca 88 reçete bulunmaktadır. Bu eserler tercüme olmayup orjinal bir eserdir. İlaçların içinde daha ziyade mahalli nebatlar bulunmaktadır. Bu eserin aynı mevzuda yazılmış Osmanlı yazma tıp eserlerine benzeyiş göstermesi de şayanı dikkattir.

Şarki Tiyan-Şan Uygurları tüccar ve idare adamlarıdır. Moğol devletinde ilk zamanlarda bunların idare ve para sistemi kabul edilmiştir. türkçe yastuk farsça balış denilen büyük altın veya gümüş külçeler usulü Mogol devletinin her tarafında kullanılırdı. Uygurlar medeni sahada haritten müteessir oldukları gibi harice tesirde yapmışlardır. Şarktan ve garptan almak suretile edebiyatta müteessir olmuşlardır. Bundan başka kariçten aldıklarını şöylece sıralamak lâzımdır: Gök Türk devlet teşkilâtı, kâğıtçılık, mani dini, Budizm, kandahar sanatı, İslâmiyet, hiristiyanlık.

Başka devletlere tesirlerine gelince; bilhassa Moğollar üzerinde bu tesirleri daha ziyade görmek mümkündür. Gerçi bazı Avrupa tarihçileri Moğollar üzerinde Kara hataların tesir etmiş olduklarını iddia ederlersede bu asılsızdır. Moğollar üzerine en büyük medeni tesiri yapanın uygurlular ve diğer Müslüman Türklerdir. Başka milletlere yapmış oldukları tesirlerini de şu şekilde ifadelendirmek mümkündür: Matbaacılık, moda, kâğıtçılık, diplomatik, minyatür sanatı, idarecilik, islâmiyet, hiristiyanlık.

İstifade ettiğim eserler:

1 — P.öfösör doktor M. Fuat Köprülü	Türk edebiyat tarihi
2 — " " " "	Türkiye tarihi
3 — Ahmet Zeki Velidi	Notlar
4 — Türk tarih kurumu	I ve II inci cilt tarihler
5 — Bartold	Orta Asya Türk tarihi hakkında dersler.
6 — Yeni Mecmua	

Orta devir Türk tarihi hakkında me' hazlar:

Fihrist İbni Nedim

TAHİR HAREMİBALCI OĞLU

Geçen nushamızda [Sayı 60] meşhur alim «Sem'ânî» nin «Ensabı Sem'ânî» sinden malumat vermiş ve bu kıymetli eser hakkında Türk tarihi tetkikleriyle uğraşan münevverlerimize izahat vererek dikkat nazarlarını celbetmiştir. Bu nushamızla yine çok mühim bir eserden bahsedeceğiz.

* *

Orta devir tarihinde Türklerin islâmi yetle temasa başladıkları anlara işaret eden «Emevî» ordularının Türkistan üzerine akın başladıkları tarihe tekaddüm eden «Hülefai Raşidin» den «Ömer bin Hattap» ın halifelik devrinde İran ordularının mağlubiyetile «Zeyd Kırd» in Türk hakanına ilticası üzerine Türk orduları meyanında başlıyan arap istilâlarını durdurmak için harekete geçmişlerdir.

İran hükümdarının yardımına koşan Türk hakanı bir «Teşeüm» meselesi üzerine Turana doğru çekilmiş ve bu ilk temas, kan dökülmeden nihayetlenmişti. İran ile Türkistan arasında vaktile pek kanlı muharebeler olmuştu. Hatta İranın kalbinde Türk dargınlığı öyle yer tutmuştu ki bunu müteakip asırların içinde ve her iki milletinde aynı «dini» kebulünden sonra sızıntılarını kaybetmemiştir. Koca şair «Firdavsî» «Salname» destanlarını bu İran Turan muharebeleriyle doldurmuştu. (1)

Arap istilâları İranı tamamen sardı. Ve bu fetihlerin hududu Enevil devrinde Turana doğru genişlemeğe devam ediyordu.

Türklerin islâmiyete girmeleri üzerine vukubulan «İslâm» külliyesi ile umumî

münasebetlerde yeni bir medeniyet kuruldu. Emevîlerin akapı inkirazında teşekkül eden Abbasi hükümeti muhtelif ırkların yardımıyla meydana çıkmış bu tezahür ırkların başında ise Türkler birinci geliyorlardı.

Hâtda Abbasi halifelerinin ikincisi olan «Mansur» divanda Arap isminin çıkarup yerine «Türk» yazılmasını emretmişti. Türklerin Bağdatta bilhare ihraz ettikleri büyük nüfuzlar sayesinde çok ehliyetli Türk âlimleri yetişti. ilk devirlerin ilmi bilgileri dinî mevzualar ile tarihin mühim yollarını aydınlatmak olduğundan bu ilimlerin dinî cepheden tetkiklerini ihtiva eden «Hadis» alimleri başda olmak üzere ilk muhaddislerin hep Türkler teşkil etmişdiler. «Mütunu Mukaddese» üzerine yazılan eserlerin müellifleri Türkler olduğu gibi muahhar devirlerde de aynı yolda pek çok Türk alimleri görüldü. Bilhassa meşhur pek kıymetli Türk tarihçileri bu meyanda görüldü. İşte «Fihrist İbni Nedim» de bu mühim alimlerin yazdıkları eserlerin pek çoklarını öğrenebilmek imkânı vardır. Hicretin «386-996 M.» seneleri arasında yazılmış olan bu mühim eserin müellifi hakkında bazı mütalaalar vardır.

[1] «Şehname» Cihan edebiyatı şah eserlerindendir. «Firdavsî»yi yetiştiren büyük Türk hakanı «Sultan Mahmut Sebüktekindir. Türksaraylarında acem tarihini yazan «Firdavsî» tam otuz eserini o ali cenap hükümdarın himayesinde bu muazzam eserini ikmal etmiştir. (Mistrkepp) in vakf ettiği kitaplardan «tezkirei devlet şah» ile profesör „Bıravvn„ in „acem edebiyatı İngilizce. bakınız. tarihi„ ne

Devrinde " Varak Bağdat „ adile şö-
het alan müellif, düördüncü asır içindeki
ilim hareketlerini bize bildiren en kıymet-
li alimdir. Cengiz hadiseleri dolayısıyla As-
yanın alt üst olan muazzam medeniyet
merhalelerinin o tahribata takaddüm eden
inkışaf ve terakkilerini bize en esash şe-
kilde izah eden « Fihrist İbni Nedim » dir.

Bundan sekiz sene mukaddem terceme
edüpte henüz tab'ettiremediğim bu mühim
eserin ilm aleminde kazandığı büyük şö-
het hakkındaki liyakatını anlatabilmek
için eser üzerinde şöyle kısa bir tetkik-
te yapabiliriz.

«İbni Nedim» kitabının birinci kısmın-
da, muhtelif milletlerin vazıları hakkında
malumat veriyor. Arap harflerini yazarken
bunları « Mekki », « Medeni » « Basî », « Köfi »
kısımlara ayırıyor. Bunların iki evvelkinin
aynı olduklarını söylüyor. Arap yazıları-

nın envainı gösteren Beyruk misyonerleri
tarafından «1885» tarihinde neşredilmiş
bir eserde bu yazının envai hakkında iza-
hat verildiği gibi «İbni Nedim» de eserin-
de mufassal bir surette bu yazılardan bah-
setmektedir. [2]

Emeviler devrinden itibaren meşhur
hatatları haberveriyor. [3] Yazı üzerinde-
ki tekâmüle işaret ediyor. Ne bütün bu
yazıların isimlerini ve mütehassıslarını
sayıyor. Mücellitler ve müzehhibleri kay-
dediyor. [4]

[2] Tarihi medeniyette kütüphaneler namın-
daki eserimize bakınız.

[3] Mustakim zadenin «tühfet - ül - hatta-
teyn» ine bakınız. Orada bütün bir hat tarihini
görürsünüz. «tarih encümeni neşriyatı»

[4] Müverrih Âli «Menakılu hünerveran»
Türk tezhibcilerile İranlılar hakkında malumat
vermektedir. «Encümeni neşriyatı».

Reşit Bey Hastanesi

Yazan: ABDİ AĞABEYOĞKU

329 yılının ortalarına doğru Gureba
hastanesinin durumu şehrin artan ihti-
yacını karşılayamayacak bir hale gelmiş
ve aynı zamanda hastanelerin yeni ku-
rulan hususi muhasebelere devri dolayı-
sile yeniden memleketin ihtiyaçları ile bir
hastane yapılmasına lüzum görülmüştür
Bu fikri ilk olarak o vakit mutasarrıf bu-
lunan doktor Reşit, eylül ortalarında top-
lanan ilk umumî mecliste ortaya atıyor
ve «Gureba hastahanesi memleketin
ihtiyacını karşılayamayacak bir durum-
dadır. Tetkikat yapıyorum. Memleke-
tin en sıhhi ve havadar bir yerinde ye-
niden bir hastane yapılacak yer arıyo-
rum. Neticeyi sizlere bildireceğim. Elimde
mühim bir para vardır. Ayvalıkta bir ma-
nastır yapılması için toplanmıştır. Bunu-
da bu hastanenin yapılmasına sarf ede-
ceğim. Sizden de bir miktar tahsisatın
bütçeye konulmasını rica edeceğim »
diyor.

Mutasarrıf Bay Reşit bir doktor gözü
ile bu ihtiyacı daha iyi görmüş hem bu
ihtiyacı karşılamak hemde şehri daha ha-
vadar ve daha sıhhi olan Soma şosası ta-
rafına çekmek için hastanenin Ak ba-
yırda yapılmasına karar vermiştir. Doktor
Reşit bu güzel ve yerinde olan gayeye
bir an önce ulaşmak için aynı zamanda
şosa kenarına muhtelif aralıklarla bir öğ-
retmen okulu ve bir ceza evi yapılmasını
da tasarlamıştı. 329 yılı eylülünün otu-
zuncu günü mutasarrıf bay Reşidin baş-
kanlığında toplanan liva umumî meclisi
üyeden bay Abdülgafur ile emekli albay
Rızanın aynen aşağıya koyduğu-
muz ortak takriri vermeleri üzerine
şehrin dışında yeniden bir hastane ya-

pılması 3 - 10 - 329 günü meclisce onay-
lanıyor. Fakat bütçeye tahsisat konulma-
dan liva daimî encümenine karşılık bulmak
suretileinşasına başlanılması için selahiyet
veriliyor. Takrir sureti .

Meclisi Umumiî Liva Riyasetine

Balıkesrı hastanesinin leyli darülmü
allimin haline ifrağı takarrur ettiği malu-
mu alileridir. Şu halde yeniden bir hasta-
neye ihtiyacı kati var demektir.

Geçenki içtimamızda yeni bir hasta-
nenin inşası tarafı alilerinden vaad bu-
yurulmuştu Bu vaadin inceze buyurulaca-
ğı bittabi ümit etmekle beraber eski has-
taneye merbut akarların müstekibe has-
taneye raptına ve bu hastaneye sarf
olunacak meblağ ile birlikte varidat kıs-
mına idhaline ve meydana gelecek hasta-
nenin atiyen devamı için lazım gelen
esbabın teemmül ve müzakeresine lütüf
ve müsaade buyurulmasını teklif ve istir-
ham eyleriz efendim. 30 - Eylül - 329

Azadan Abdülgafur, emekli alay beyi
Rıza

Balıkesirli merhum bay Hasbi Helvacı-
oğlu (1) Burhaniyeli Hoca bey Mehmet
(2) Kavaklı bay Osman (3) Bandırmalı mer-
hum bay Servetten mürekkep olan liva da-
imi encümeni hastanenin yapılması için
derhal karşılık aramağa başlamışlar ve mu-
tasarrıf bay Reşidin himmetile pek çok
iane ve yardım toplamışlara Ayvalıktan
yine mütesarrıf bay Reşidin himmetile ge-
tirilen 600-700 lira arasındaki bir parada
bu toplananlara katılmıştır. Bu arada
hastane arsası muhtelif kimselere ait ol-
duğundan bunlardan hayır sever vatan-
daşlardan bay Yırcalı Nuri, ve atlarını
öğrenemediğini bazı Yurt sever kimseler

kendi bağlarını parasız olarak hastaneye bıraktıkları gibi alınması gerkeken diğer bağlarda bilhassa Makkacıoğlu H. k. kının ve biraderi Ahmedin bağlarında Bay Rasimin babaları Hacı İslâm ağa tarafından verilen 150 altın lira ile satın alınmıştır.

O vakit maliyede 2300 lira kadar halka ait bir para varmış. Bu da maliyeden alınarak toplanan para ile Soma şosası üzerinde ve şehrin cenubunda ve bir buçuk kilometre uzağında Ak bayır denilen tepede hastahänenin yapılmasına başlanmıştır. Temal atma töreni 14 4 300 pazar-tesi günü mutasarrıf Reşit tarafından yapılmıştır.

İnşaat mutemadi Yağcılarlı bay Halil ve Kavaklı Osmandı Bundan sonra gerek mutasarrıf bay Reşidin sürekli çalışması ve gayreti ve gerekse halkın bu hayırlı müessesenin bir an önce ortaya çıkması için para ile ve bedence gösterdikleri büyük yardım ve ilgi sayesinde hastahänenin yapılması ilerlemiş ve ancak 331 yılında bitirilmiştir. Eksik kalan ufak tefek kısımlarda mutasarrıf bay Kemal ve Nazmi zamanında tamamlanmış isede umumî meclis tarafından 331, 332, 333 ve 334 yıllarında hastane için tahsisat kabul olduğu halde gerek malzeme ve gerek doktorların temin olunamaması dolayısıyla ve esasen genel savaşa da girildiğinden açılammış askeri heyetin işgaline kadar bina bom boş kalmıştır. İlk yapılan bina şimdi idarenin ve hariciye, cildiye, göz ve kulak servislerinin bulunduğu yarıkâğır büyük binadır.

Bu bina başlıca iki kısımdır. Birinci kısım baş tabip ve kalemi havi ön kısımdır. İkinci kısım ise sağda kadınlar ve solda erkekler kısmını havidir. Oriada maeliyathane vardır. Kadın ve er-

kek kısımlarında büyük koğuşlar bulunduğu gibi ayrıca tek yataklı koğuşlar ve banyolarda vardır. Sağ taraf nihayetinde eczane vardır.

Bu bina alt kat ile beraber bütün koğuşları 50 yatak alacak büyüklüktedir. Levha olacan 331 den 335 temmuzuna kadar Reşit bey hastanesi:

Yukarıda söylediğimiz sebeplerden dolayı açılmıyan hastare binası genel savaş süresince askeri hastane olarak kullanılmıştır. Bu hususta elimizde bir kayıt bulunmamakla beraber bu binada ilk askeri hastanesini açan arkadaşımız devlet demir yolları Balıkesir üçüncü işletme baş hekimi bulunan doktor bay Vasfiden ve son askeri hastahaneyi mülki idereye devreden ve şimdi Balya hükümet tabibi bulunan doktor bay Saip ve devlet deniz yolları baş hekimi ve sabık eczacı şubesi nebatat muallimi doktor bay Şerafettinden elde ettiğimiz malumat bize bu yılları gayet güzel aydınlatmaktadır.

Genel savaş başladıktan sonra İzmir ve çevresi sıhiye müfettişi ve baş tabibi doktor bay Vasfı Balıkesire gelerek binayı işgal ediyor. Ve hadiseyi şöyle anlatıyor:

"Çanakkale savaşının başlamasından bir kaç ay sonra İzmirden başlayarak Bandırmaya kadar olan yerlerde açtığımız hastaneler arasında sonradan "Reşit bey hastanesi," denen bu günkü "memleket hastanesi," de bulunuyordu.

Balıkesire geldiğim zaman ilk iş olarak hastane yapılabilecek bir bina aramaya başladım. Mülki bir hastane kurulmak üzere yapılmış olan bu binanın boş olduğunu öğrendim ve derhal işgal ettim. Binanın alt katında 30 - 40 kadar tahta kerevet ve üst katında da bir yığın

Evimizde Sinan Gecesi

9 Nisan - saat 20,5 de evimizde büyük Türk mimarı Sinan ihtifali yapıldı. Erkinlik marşı ile açılan gece yüce sanatkâra lâyık bir şekilde geçti. Salon çok kalabalıktı. Halk karşısına yerleştirilmiş ağırandısmına baktıkça saygı duyuyordu. Lise Tarih öğretmeni Kâmil Su Sinan'ın yetiştiği çağlarda Osmanlı imparatorluğu mevzuu etrafında değerli bir konferans verdi. Kâmil Su Osmanlı devrinin kuruluşu ile yükseliş devirlerini, muasır Avrupayı ve bu çağların sanat hayatında oynadığı rolü, Sinan gibi bir dehanın yetişmesindeki âmilleri berrak bir ifade ile izah etti; alâka ile dinlenen sözleri alkışlaar sona erdi.

Bundan sonra Türkçe öğretmeni Bu. Mükerrrem Kâmil Su Mimar Sinan'ın Yeniçeri olarak alınmasını, muhtelif seferlerde muhtelif tip mimari eserlerini tedkik im-

kânını elde etmek fırsatını kazandığını, böylece yetişen sanatkârın İran seferinde Van gölünü geçmek üzere ilk defa nasıl üç kadirga yaparak kendini göstermiye mavaffak olduğunu anlattı ve vücude getirdiği camileri, sarayları, hanları, hamamları, türbeleri saydı; bu arada muarızlarının şiddetli tenkitlerine rağmen Kırkçeşme su yolu ile Süleymaniye'yi, nasıl yaptığını ve nihayet ihtiyarlığında büyük bir faaliyetle en büyük eseri olan Edirnedeki Selim camiini nasıl yarattığını izah etti. 98 yaşında hayata gözlerini yuman Sinan'ın dehasındaki kudreti güzel bir ifade ile çerçeveledi. Bn. Mükerrrem Suyun söylevi de hararetle alkışlarla sona erdi.

Liseden ve Öğretmen okulundan iki genç, Sinan için yazılan iki şiiri okuduktan sonra ihtifale son verildi.

FAL

Yazan: HİKMET TURHAN DAĞLI OĞLU

Adile hanımın damadı köye geldiğinin yedinci günü can sıkıntısından patlamağa başlamıştı. Kaynanasına:

-- Şu güzel dediğin yer burası mı? Burasının neresi güzel allah aşkına! de dikçe kadın.

Oğlum, sen evden bir tarafa çıkmıyor sunki: Köyün güzelliklerini görmek için biraz gezip dolaşırsın. Senin başın yazıdan kalkmıyorki.

Adile hanımın damadı kaynanasına hak verdi: O günden sonra bir iki ahabla beraber bahçelere kırlara çıkmağa başlamıştı. Kadınların Ali efendi bir gün kendisini bahçesine karadut yemeğe götürmüştü. Bahçe biraz yüksekçe yerde olduğu için buradan her araf görülebiliyordu.

Kadınların Ali efendi yoldan geçen bir iki ahabını da:

— Gelin size taze mısır pşireyim diye bahçesine çağırdı.

Ali efendinin bahçe komşusu köyün imamı da kalabalığı görünce toplantıya geldi ve selâm vererek asma çardağının altına oturdu.

Misafirlerini ağırlamak için Ali efendi, oğluna:

— İbrahim var git teyzengilin bahçesine biraz taze salatalık koparda gel: Diye seslendi. Dudu silkmeğe giden geldi. Acurlar ortaya yığıldı, salatalığı getirmeğe giden oğlan döndü ve herkes bir şeyler yemeğe koyuldu. İmam efendinin yedikçe çenesi açıldı. « Sarı Ali bildir Hacı çakırın ektiği bostanlarda iyi bostan yetiştirdi. Döner pazarına yük yük bostan getirip satıyor. Allah bilir ya epeğicede kâr ettiğini söylüyorlar. Amma külhani elinde para tut

maz ki:

Öteden bir kızısesi işitildi

— Baba! Baba! Kasapların Faden aba geldi İmam bunu işidir işitmez hemen kalıp gitti: Kadınların Ali efendi.

— İmam mutlaka üç beş kuruş kıvıracık. Kasapların Faden zengince bir karı kızını güveysinden boşatmak için akıl danışmağa gelmiştir. Söz arasında ya imam arasırada fala bakıyormuş diyorlar.

Adile hanımın damadı söze karıştı.

— Yahu daha falcılık varmı? Hükümet falcılığı kaldırıldı ne kadar zaman oldu.

Kadınların Ali Efendi buna cevap verdi.

— Köylünün kafasına laf giriyormu ya? Kaç defa söyledik ulan fala inanmanın diye... Erkeklerle bir dereceye kadar laf anlatıyoruz. Amma gel gelelim karı kısmına.

Orman muhafaza memuru araya laf karıştırdı. Bilmem hangi dağda çamların tutuşup yandığını anlattı.

Salatalıklar yendi, karadutlar üstü başı boyadı ve sonra hep birlikte kalkılıp yukarı değirmenlerden herkes evine dağıldı.

Adile hanım damadına:

— Nasıl bu gün memnunsun ya?.. Canım allah için buranın bahçelerine degecek yok. Sen kimseye sokulmuyorsun ki?

— Doğru söylüyorsun emel! Bu akşam iben oğlanı çağırılma bir saz çaldırılma

Akşam yemeğinden sonra iben'e haber gönderildi. Az sonra zayıf soluk benizli fakat üstü başı temiz bir elinde sazi çıka geldi. Hoş beşten sonra yanık bir köy havası tutturdı.

Nevresin elinde çift merdiven.

Saz sesini işiden konukomşu toplandı. Kaç göz kaldırıldı. İben geçen yıl bacısının dostunu öldürüp hapishaneye giren Çarıkçı oğlunun üzerine düzülen türküyü söylüyordu. Bu yanık türkünden coşan kadınlar İbeni yalnız bırakmadılar. Bu cümbüş bir saat kadar sürdü. Sonra karşiki evden damların üzerine atlaya gelen Ayşe aba,

— Yeterin garil! Diye seslendi ve peştemalına koyup götürdüğü elmayı orta yere sikilip buyurun etti.

Elmayı yerken kadınlar dedikoduya başladılar.

Kasapların faden bu gün imamı kadınların efendinin bahçesinden çağırtmış..

Kızını güveğisinden boşatacağını. Kızının başından başka nikâh geçecek mi diye falına bakdirmiş..

Adile hanımın damadına bir eğlence lâzımdı. Biraz elfalı bilen damat bey hemen ortaya atıldı.

— Ben falın alasını bilirim kadınlar Adile hanıma:

— Damat essahtan fal bilirmi? Diye sordular.

Adile hanımın cevap vermesini beklemeden yaşlıca bir kadın damada:

— Ne olursun oğlum şu benim falıma bak diye yalvarmağa başadı.

Adile hanımın damadı biraz nazlandıktan sonra kadının avucunun içindeki çizgilere bakıp bir şeyler yumurtlamağa başladı. Fakat ne tuhaf şeyki bos sıkup dolu atıyordu. Kadın.

— Kız Adile senin damadın ne yamanmış böyle benim her halimi diyi diyiveriyor. Kırk bir kere manşallah.

Bundan sonra daha az yaşlı, fakat daha güzelce bir kadın damada yalvardı.

— Kurban olanı benim falıma da bak dedi.

Damat onuda kırmadı.

— Senin üç çocuğun var, başından iki nikâh geçmiş. Gene yaşında büyük bir hastalık geçirmişsin.

Damat bunları söyledikçe kadın (doğrudur) diye kendine bakan kadınlara başını sallıyordu.

Adile hanımın damadı ne söylerse doğru çıkıyordu. Bu kadın bir ikincisi, üçüncü ve dördüncüsü takib etti. En son bir tezemin falına bakılması için bir kadın avukatlık etti.

— Bu tazenin başı dertte bulunuyor. Bundan ötürü halim nice olacak diye kara kara düşünüyor ha yavrum bu tazanın bir eline bakıver.

Adile hanımın damadı tazenin yüzüne baktı. On sekizinde var yok görülen bu tazenin bir kaç gün evvel macerası konuşulurken kulak misafiri olmuştu. Uzun uzun genç tazenin eline baktı sonra sözde anladıklarını birer birer söylemeğe başladı.

— Kızım senin başından iki nikâh geçmiş. İki çocuğun olmuş biri ölmüş, ömrün uzun sürecek, Başına bir devlet kuşu konacak eline bir çok para geçecek

Köylü kadınlar hayretten parmaklarını ısırıyorlar Adile hanıma tekrar tekrar.

— Kız senin ne bilgiç bir damadın varmış dediler.

İşte bu geceden sonra Adile hanımın evi fal fal baktırmağa gelen köylü kadınlarla dolup boşaldı ve her gelen kadın beraberinde ya bir sepet yumurta veya bir sahan kaymak veya bir tekerlek taze peynir veya bir bakraç süt getiriyordu.

Adile hanımın damadı bir kaç gün olsun can sıkıntısından kurtulmuş oldu. Fakat böyle olmakla beraber köyde bir defadan fazla oturamadı Çünkü falına baktırmağa gelen kadınlar o kadar çoğalmıştı ki...

Rahatca oturup bir yemek yemenin imkânı yoktu gelenlere ben fal bilmiyo.

rum dedikçe daha fazla yalvarıyorlar.

Adile hanımın başının ettini yiyorlar.

Gelen kadınlar arasında bir kaç defa falına baktıran oluyordu Adile hanımın damadı onlara:

— Daha geçen gün senin falına baktı ya deyince:

Hani belki deyi vermediğin bir şey kalmıştır.

Şu elime bir daha bakta içim rahat etsin. Hani sen gidersen içime dert alacaktı. İşte benden ötürü başını ağrıtmaya geldim diyerek oturuyorlar ve işi pişkinliğe vuruyorlardı.

Adile hanımın damadı bir gece yarısı arabayla köyden şehre dönmüş yakasını güç belâ köylü kadınlarının elinden kurtarmıştı.

Yolcu

Kıvrandı gözlerinde, bir damla ışık gibi
Uzaktan uçup gelen rüzgâr ruhlu bir tek karl.
Dikkat ettim - onun da alnı kırışık gibi,
Onunda benzi soluk, ümidi kırık gibi.

Acaba bir meleğin bembeyaz tasası mı?
Tel takmadan ölenin, sessiz hatırasımı?
Çıldırılmış bir ilâhın donmuş kahkahasını?
Uzaktan uçup gelen rüzgâr ruhlu bir tek karl!

Ağarmış yalanıdır, belki bir kör şeytanın!
İstedığı yudumdur, Cehennemde yananın!..
Belkide göz yaşıdır sevgiyi yaratana!
Uzaktan uçup gelen rüzgâr ruhlu bir tek karl..

Göklerin bağçesinden kopan bir yasemindir!
Kokusu yok, rengi yok bin bir amele az geyindi
«Demin vardı, şimdi yok! niçin» toprağa indi
Uzaktan uçup gelen rüzgâr ruhlu bu tek karl.

FETHİYE CANER

Atatürk Tarihinin Silinmez Yapraklarından :

Koca Tepenin Beş Atlısı...

(Ulusal Roman)

Yazan : HÜSAMETTİN İŞİN

Cumhuriyet Halk Partisi İstanbul İli İlyönkurulu Sekreteri
Aziz dostum Bay Hikmete saygı ve sevgilerimle..

Tam otuz beş yaşındaydı.

Saçları tek, tük ağarmıştı..

Gözleri çukurlaşmıştı..

Çupur yüzü kararmıştı..

O, bundan tam beş yıl önce yine bu günkü gibi karlı, fırtınalı bir günün gecesinde buraya, bu köye gelmiş yerleşmişti.. Nereden geldiğini, kim olduğunu kimse anlayamadı..

Karlı, fırtınalı bir günde şehirden şahlanan kır beygir, koşabildiğine (K z lca) yolunda uçuyor. Uzun kıldan örülü yamçıya bürünen Velîyi İrdek köye erdirmek istiyor.. Ne soğuk bu sabah. Gecedenberi durmadan lapa, lapa yağan kar, yolları, izleri öyle bir örtüş örtmüş ki, yamaçlardan kopup gelen kar tozları inidiyor ovada... (Sarıkabay) önünde durakladı, karın sovuğuna karışan sabah ayazı hani sev'linin bacaklarını donduracaktı..

Beygirden atladı. Kamçısını koltuğuna, beygirin yularını bileğine taktı. Ellerini ceplerine, soktu. Karların üzerinde yürümeğe başladı.. Hem yürüyor, hem düşünüyor.. Neden?. Gülsüm Veliden ürkererek kaçıyordu..

Velî Kızılcanın otuza varan evlerinin birinde, korkunç suratlı, uzunca boylu, iri kemikli yapıyla oturan bir adamdı.

Beş yıldır, bu köyde, onunla başbaşa yaşayan köylülerden birteki olsun, Velinin güldüğünü ağladığını hiçde görmemişlerdi..

O, okadar çirkindiki, bir yer de ayna-

ya bakmaz. Kimsenin yan gözle olsun yüzüne baktığını istemez. Yalnız yaşamagı herşeyden üstün görür, düşünür, düşünürdü?.. Kimse aydınlatamadı bu düşüncesi..

Tam otuz beş yaşında idi.

Saçları tek, tük ağarmıştı.

Gözleri çukurlaşmıştı.

Çupur, yüzü karışmıştı..

O, bundan tam beş yıl önce yine bu günkü gibi karlı, fırtınalı bir günün gecesinde buraya gelmiş, yerleşmişti. Nereden geldiğini ve kim olduğunu kimse anlayamadı.. Yalnız köylülerin bildikleri şey, Velinin okur yazarlığı ve haşin bir adam oluşuydu..

Veli paralı idi de.. Gelir kaynakları köylülerce gizli kalan bu paralarla yalnız kendini değil, köyün düşkünlerini de az, çok geçindirir. Onlara sırası düştükçe senetsiz, sepetsiz paralar, verirdi. Bu alınan paralar köylülerce düzgün alarak nasıl, tamam her güz Velinin avucuna sayılırdı. Bu bakımdan köylüler onu çok severlerdi. Fakat bir gün olsun hiç bir köylü Veli ile baş başa kalıpta onunla yarım saatte konuşamadı. Köylüler ondan değil o köylülerden kaçardı.

Bütün köyde iki kişi onun bu yapıyla hayatında yaşardı. Biri Nuri dedenin kızı Gülsüm, öbürüde Fatma ninenin oğlu Ahmetdi.

İki yıl varki Veli, Gülsüm hastalığına tutulmuştu. Bu hastalık onda günden gü-

ne gölgeleşiyor. İnce ruhunu bir kav gibi tutuşduruyordu.

O, ne kadar çok Gülsüm için ağlamıştı. Onun bu aşkından kimseciklerin haberi yoktu. Her işi yolundaydı, Gülsüm gibi bir körpeciği yıllarca yaşatacak. Ona, onun bile hayalinden, aklından geçiremeyeceği yuvalar kurabilecekti.

Neyi eksikti onun.. Bir erkeğe gerek olan her şey onda toplu idi. Yalnız kendisinin bile beğenmediği, iki göze çarpar çirkinliği vardı, biri yüzünün hiç sevilmiyecek olan çirkinliği, öbürü de bir dağ adamı olmasıydı. Eğer bir kolayını bulup ta Gülsümü alabilseydi.. Şüphe yoktur ki içli Gülsüm, onu bu dağlarda koşup, yipranmaktan kurtaracak, bir canavardan ziyade bir insan olduğunu anlatmaktan uzak kalmıyacak, onu istediği kalıba sokacaktı..

Veli sevmeyi biliyordu, fakat sevilme-yi hiç ..

Veli köye girdiği vakit saat sabahın tam üçüydü.. O bugünkü kadar hiçde üşümemişti. Sarıkayadan sonra hep yaya olarak yürümüşü.

Köyün yamacındaki yükselen tepeden kaya, kaya inüpte (Soğukpınarın) başına vardığı zaman duraklar gibi oldu. On gün önce bir yatsudan sonra elinde bakracı, sallana sallana pınar başında su dolduran Gülsümü görür gibi oldu.. Gülsüm o gece ne de güzeldi, ipince akan sudan yakracını dolduruyor, dudakları ile gizliiden gizliye bir şarkı söylüyordu.. Ne tatlı ve ne de, acı bir geceydi o?..

Veli durdu, cipil gözlerini pınarın yalağına dikti. tıpkı o geceki, gibi parmaklarını avuçlarının arasında sıkı. Gülsümle o gece pınar başındaki itişip, kakışmayı yaşar gibi oldu, o gece o karlısoğuk gece, Velinin upuzun akıp giden hayatında sevdiği bir kadınla birkaç dakikacık ol-

sun beraber yaşadığı tek ve son gece idi..

Saçları karışır, ve yanakları kızarır gibi oldu. Sanki; o geceki gibi gülsümün beyaz parmakları, beyazla karışık siyah saçlarını yoluyor. Sıkı yumrukları kapkara suratını yumrukluyor sandı, içini çekti, vücudu ürperir gibi oldu. Kırın yularını çeke, çeke oradan uzaklaştı..

Bir ay sonra idi.. Nuri dede değneğine dayana, dayana bir hafta sonra evere-ceği kızı Gülsümün düğününe hareciyacağı paranın eksikliğini, köylerinin en paralı Veliden borç, harç tamamlamağa gidiyor-du.. Nuri dede bu ana kadar birgün Veliye gidipde ondan para istemiş değildi. Herkes onun için, huysuz adam derlerdi. Fakat bununla beraber de Velinin yardım istiyen köylülere, koştüğünü ondan, budan duyar, dururdu..

Yürüdü.. Yürüdü. Velinin evi önünde durdu. Derin bir soluk aldı, değneğinin ucuyla kapıya vurdu. Kapıyı ona Veli açmıştı.. Onu her zaman yılda üç, beş konuklarını aldığı odaya aldı.. Ona, yer gösterdi. Cebinden çıkardığı tabakayı ona uzattı. Odanın kapısından seslendi:

— Süleyman!.. İki kahve yap bize..

Süleyman Velinin evini bekliyen, ahırda hayvanını besliyen dilsiz bir köylü idi.

Nuri dede ilk defa olarak Veli ile baş başa oturup konuşuyorlardı. Kahveler geldi, Nuri dede hem kahvesini içiyor bir yandan da çekine, çekine Veliye dert ya-nıyordu:

— Evlât, dedi. Sana bir müşkül için vardım. Tanrı kimin varsa bağışlasın, kızım gülsümü evermek isterdim. Onu bir yıl önce de Ali ile nişanladım idim. Duy-muşdursun.. Düğün, gerdek için de dünyalıkta ilâzım..

İhtiyar burada sustu.. Yangözle Veliye baktı.. O, dedikleri gibi hem de huysuz bir adama benzemiyordu. Duruş, dinleyiş,

Evimizin Neşrettiği

KİTAPLAR

- 1) — Halkevimizin sekiz aylık çalışması
- 2) — Köy kitabı
- 3) — Öz Türkçe adlar.
- 4) — Çepniler.
- 5) — Halk inanmaları.
- 6) — Özel görenek ve inanmalar.
- 7) — Atalar Sözü
- 8) — Bağcılık.
- 9) — Verem.
- 10) — Yusuf Fakih.
- 11) — Yurdum için.
- 12) — Balıkesir Coğrafyası.
- 13) — Konferanslar
- 14) — 17,18 inci asırlarda Balıkesir şehir hayatı.
- 16) — Kövü Ormandan nasıl faydalanır.
- 17) — 19 Mayıs.
- 19 — Öz Ses ve Zevk kaynaklarımız.
- 20) — Balıkesir ve civarında Yürük ve Türkmenler
- 22) — Türkiyede Su ve Ağaç meselesi

ÇIKMAKTA OLANLAR

- 15) — Vesikalar
- 18 — Yağcılar ve Savaş-tepe mânileri.

Sus Uyanmasın

Son zamanlarda eserleri etrafında büyük bir okuyucu kütlesi toplayan Mükerrrem Kâmil Sunun Yarım Ay mecmuasında tefrika edilen SUS UYANMASIN adlı romanı kitap halinde çıktı. Eserde temiz ve içli duygular, istirap ve feragat vardır. Kadın kalbini sürükleyen bir üslûla tahlil eden arkadaşımızın bu değerli romanını bütün okuyucularımıza hararetle tavsiye ederiz.